

Flemming Ibsen
Laust Høgedahl
Steen Scheuer

KOLLEKTIV HANDLING

FAGLIG
ORGANISERING
OG SKIFT AF
FAGFORENING

Nyt fra
samfunds
videnskaberne

Kollektiv handling

Faglig organisering og skift af fagforening

FLEMMING IBSEN

LAUST HØGEDAHL

STEEN SCHEUER

Nyt fra Samfundsvidenskaberne

Flemming Ibsen, Laust Høgedahl og Steen Scheuer (red.)
Kollektiv handling. Faglig organisering og skift af fagforening

1. udgave 2012, 2. oplag 2012

© Nyt fra Samfundsvidenskaberne 2012

Grafisk tilrettelæggelse: SL grafik

Tryk: Narayana Press

Omslag: Klahr | Grafisk Design

Trykt bog ISBN: 978-87-7683-032-8

E-bog ISBN: 978-87-7683-122-6

Nyt fra Samfundsvidenskaberne

Rosenørns Allé 9

1970 Frederiksberg C

Tlf: 3815 3880

Fax: 3535 7822

slforlagene@samfundslitteratur.dk

www.nfsv.dk

Alle rettigheder forbeholdes.

Kopiering fra denne bog må kun finde sted på institutioner, der har indgået aftale med COPY-DAN, og kun inden for de i aftalen nævnte rammer. Undtaget herfra er korte uddrag til anmeldelse.

Indhold

Om forfatterne · 13

FORORD · 15

Liste over anvendte forkortelser · 18

DEL I · TEORI, ANALYSEMETODER OG MEDLEMSUDVIKLING · 19

DEL I · MEDLEMSKAB AF FAGFORENINGER OG
FAGFORENINGSTYPER – TEORI, ANALYSEMETODER OG
MEDLEMSUDVIKLING

Kapitel 1. Bogens formål · 22

Kapitel 2. Teorier om fagforeningsmedlemskab og generelle
hypoteser om skift af medlemsstatus · 34

Kapitel 3. Teorier om fagforeningskarakter og -type · 44

Kapitel 4. Strategier for analyse af medlemsskift · 57

Kapitel 5. Faglig organisering og medlemsudvikling fra 1995 til
2011 · 73

Kapitel 6. Konjunkturrelle, strukturelle og politisk-institutionelle
påvirkninger af den faglige organisering · 100

DEL II · ANALYSE AF SKIFT OG FRAVALG AF FAGFORENING · 113

DEL II · MOBILITET PÅ FAGFORENINGSMARKEDET – ANALYSE AF
ÅRSAGER TIL SKIFT OG FRAVALG AF FAGFORENING

Kapitel 7. Medlemmer - der overvejer at skifte eller melde sig helt
ud · 118

Kapitel 8. Medlemmer - der har skiftet fagforening/faglig organisation · 133

Kapitel 9. Uorganiserede – de tidligere medlemmer · 157

Kapitel 10. Uorganiserede – der aldrig tidligere har været medlem · 171

Kapitel 11. Hvilke ydelser efterspørger medlemmer af faglige organisationer? · 181

Kapitel 12. Fagforeningstyper og mobilitet på fagforeningsmarkedet · 194

Kapitel 13. De unge lønmodtagere og fagbevægelsen: Generations- eller alderseffekt · 219

Kapitel 14. Konklusion del II – Mobiliteten på fagforeningsmarkedet · 234

DEL III · STRATEGIER FOR REVITALISERING AF FAGBEVÆGELSEN · 242

DEL III · STRATEGIER FOR REVITALISERING AF FAGBEVÆGELSEN

Kapitel 15. Har fagbevægelsen en fremtid? Strategier for revitalisering af fagbevægelsen · 244

Kapitel 16. Fælles eller hver for sig? · 290

Litteratur · 294

Bilag · 300

Liste over figurer og tabeller · 314

Indhold

Om forfatterne · 13

Forord · 15

Liste over anvendte forkortelser · 18

DEL I · TEORI, ANALYSEMETODER OG MEDLEMSUDVIKLING · 19

DEL I · MEDLEMSKAB AF FAGFORENINGER OG FAGFORENINGSTYPER – TEORI, ANALYSEMETODER OG MEDLEMSUDVIKLING

Kapitel 1. Bogens formål · 22

- 1.1 Lønmodtagerorganisering på det danske arbejdsmarked · 22
- 1.2 Bogens problemstilling – medlemskift og typer af fagforeninger · 24
 - 1.2.1 Medlemskab af faglige organisationer og medlemskift · 24
- 1.3 Fagforeningstyper og medlemskift · 27
- 1.4 Medlemskift og dynamiske aspekter · 31
- 1.5 Bogens disposition · 32

Kapitel 2. Teorier om fagforeningsmedlemskab og generelle hypoteser om skift af medlemsstatus · 34

- 2.1 Indledning · 34
- 2.2 Teorier om fagforeningsmedlemskab · 34
 - 2.2.1 Klassisk fagforeningsteori · 34
 - 2.2.2 Neoklassisk fagforeningsteori – udbud af og efterspørgsel efter fagforeningsydelse · 36
 - 2.2.3 Fagforeningsmedlemskab og 'free-rider'-problemet · 37
 - 2.2.4 Fagforeningsmedlemskab som vejen til status og anerkendelse – Social Custom-teorien · 39
 - 2.2.5 Øvrige fagforeningsteorier · 40
- 2.3 Hypoteser om skift af medlemsstatus · 42

Kapitel 3. Teorier om fagforeningskarakter og -type · 44

- 3.1 Hvilken organisationstype er fagforeninger? · 46
- 3.2 Typer af fagforeninger · 47
- 3.3 Fagforeningers strategiske valg og disses konsekvenser · 51
 - 3.3.1 Lukket eller åben medlemskreds · 52
 - 3.3.2 Vægten på indgåelse og implementering/administration af kollektive overenskomster og aftaler · 55

Kapitel 4. Strategier for analyse af medlemskift · 57

- 4.1 Metodiske perspektiver på faglig organisering: Makro-, meso- og mikroniveauer · 57
- 4.2 Analysen af medlemskift: Epistemologiske overvejelser · 60
- 4.3 Undersøgelsens metodologi og metode · 63
- 4.4 Undersøgelsens tilblivelse og reliabilitet · 67
- 4.5 Sammenfatning · 71

Kapitel 5. Faglig organisering og medlemsudvikling fra 1995 til 2011 · 73

- 5.1 Demarkationsprincipper i fagbevægelsens eksterne struktur · 73
- 5.2 Medlemsudviklingen fordelt på hovedorganisationerne i perioden 1995 - 2011 · 78
- 5.3. Medlemsudviklingen blandt LO-forbundene i perioden 2006 til 2010 · 82
- 5.4. Personprofiler på lønmodtagere · 84
 - 5.4.1 Personlige karakteristika · 85
 - 5.4.2 Arbejdsmarkeds- og institutionelle forhold · 90
 - 5.4.3 Politisk og værdiorientering · 95
- 5.5 Sammenfatning · 98

Kapitel 6. Konjunkturrelle, strukturelle og politisk-institutionelle påvirkninger af den faglige organisering · 100

- 6.1 Konjunkturrelle og strukturelle forklaringer · 101
- 6.2 Den politisk-institutionelle forklaring · 104
 - 6.2.1 Hvad skete der i Ghent? · 105
 - 6.2.2 Ghent-systemet og Ghent-effektens implementering og forandring i Danmark – fra monopol til konkurrence · 107
 - 6.2.3 Bruddet med eksklusivaftaler · 109
 - 6.2.4 Genopretningsplan – Loft på skattefradraget for fagligt kontingent · 110
 - 6.2.5 Sammenfatning · 111

DEL II · ANALYSE AF SKIFT OG FRAVALG AF FAGFORENING · 113

DEL II · MOBILITET PÅ FAGFORENINGSMARKEDET – ANALYSE AF ÅRSAGER TIL SKIFT OG FRAVALG AF FAGFORENING

Kapitel 7. Medlemmer – der overvejer at skifte eller melde sig helt ud · 118

- 7.1 Medlemmer, der overvejer at skifte · 118
- 7.2 Medlemmer, der overvejer at være uorganiserede · 121
- 7.3 Personprofiler på medlemmer, der overvejer at skifte · 122
 - 7.3.1 Personlige karakteristika · 123
 - 7.3.2 Arbejdsmarkeds- og institutionelle forhold · 124
 - 7.3.3 Politiske holdning og værdimæssig orientering · 127
- 7.4 Årsager til at LO-medlemmer overvejer at skifte til en alternativ organisation eller være uorganiserede · 129
- 7.5 Sammenfatning · 130

Kapitel 8. Medlemmer - der har skiftet fagforening/faglig organisation · 133

- 8.1 Medlemmer i bevægelse · 134
- 8.2 Skift som følge af ændring i ansættelsen · 137
 - 8.2.1 Fra LO til de alternative – det aktive fravalg · 138
- 8.3 Hvem skifter fra LO til de alternative? · 140
 - 8.3.1 Personlige karakteristika · 141
 - 8.3.2 Arbejdsmarkeds- og institutionelle forhold · 142
 - 8.3.3 Politisk holdning og værdimæssig orientering · 143
- 8.4 Årsager til skift fra LO til alternativ – økonomi, politik og værdier · 146
 - 8.4.1 Utilitaristiske årsager til skift – Forhold mellem pris og service · 146
 - 8.4.2 Normative begrundelser for skift – Politik og holdninger · 149
- 8.5 Multivariat analyse · 150
- 8.6 Sammenfatning · 155

Kapitel 9. Uorganiserede – de tidligere medlemmer · 157

- 9.1 Uorganiseredes tidligere organisationer · 158
- 9.2 Personprofil på tidligere medlemmer · 159
 - 9.2.1 Personlige karakteristika · 160
 - 9.2.2 Arbejdsmarkeds- og institutionelle forhold · 161
 - 9.2.3 Politisk holdning og værdimæssig orientering · 163
- 9.3 Årsager til, at medlemmer vælger at være uorganiserede · 165
- 9.4 Multivariat analyse · 168
- 9.5 Sammenfatning · 169

Kapitel 10. Uorganiserede – der aldrig tidligere har været medlem · 171

- 10.1 Hvem er de uorganiserede, der aldrig har været medlem? · 171
 - 10.1.1 Personlige karakteristika · 171
 - 10.1.2 Arbejdsmarkeds- og institutionelle forhold · 173
 - 10.1.3 Politisk holdning og værdimæssig orientering · 175
- 10.2 Overvejelser omkring medlemskab · 177
- 10.3 Sammenfatning · 179

Kapitel 11. Hvilke ydelser efterspørger medlemmer af faglige organisationer? · 181

- 11.1 Indledning · 181
- 11.2 Kendskab til – og relevans af – serviceydelser · 181
- 11.3 Faglige organisationers serviceydelser · 184
- 11.4 Kendskab til og relevans af serviceydelser blandt loyale medlemmer og potentielle skiftere · 188
- 11.5 Sammenfatning · 192

Kapitel 12. Fagforeningstyper og mobilitet på fagforeningsmarkedet · 194

- 12.1 Fire typer af fagforeninger · 195
- 12.2 Hvad betyder fagforeningens karakter for rekruttering og fastholdelse? · 198
- 12.3 Forudsætninger for rekruttering og fastholdelse af medlemmer samt variationer mellem fagforeningstyperne · 200
- 12.4 Empirisk kategorisering af fagforeninger i typer · 202
- 12.5 Økonomiske fordele ved medlemskab · 207
- 12.6 Værdien af profession og faglighed · 209
- 12.7 Interessevaretagelse – kollektiv handling eller individuel service? · 211
- 12.8 Faglige ydelser – Forsikring og hjælp ved ledighed · 213
- 12.9 Sammenfatning · 216

Kapitel 13. De unge lønmodtagere og fagbevægelsen: Generations- eller alderseffekt · 219

- 13.1 De unge lønmodtageres organisationsgrad · 219
- 13.2 Alderseffekt eller generationseffekt? · 221
- 13.3 Alderseffekt · 223
- 13.4 Generationseffekt: Fra 68'erne over yuppierne til de ambivalente · 225